

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступниця директора
з навчальної роботи
Олена МІШКУЛИНЕЦЬ

О.Мішкулинець 2025 року

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ОК 9 Безпека життєдіяльності, охорона праці, цивільний захист

Підготовки фаховий молодший бакалавр

Галузь знань A Освіта

Спеціальність A2 Дошкільна освіта

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Відокремлений структурний підрозділ
«Гуманітарно- педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного
університету».

Навчальна програма з дисципліни «Безпека життєдіяльності, охорона праці,
цивільний захист»
для здобувачів освіти
з галузі знань А Освіта
за спеціальністю А2 Дошкільна освіта

Розробники (укладачі) програми:

Валентина КУРИЛЯК, викладач природничих дисциплін вищої категорії,
викладач-методист

Програму схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів
природничих дисциплін

Протокол № 1 від «25» серпня 2025 року

Голова предметної (циклової) комісії Алла ТЯГУР
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження методичною
радою Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Протокол № 1 від «25» серпня 2025 року

Голова методичної ради Тетяна ІСАК
(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Вступ

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності, охорона праці, цивільний захист» займає провідне місце у структурно-логічній схемі підготовки фахівця за освітньо-кваліфікаційним рівнем «фаховий молодший бакалавр», оскільки є дисципліною, що використовує досягнення та методи фундаментальних та прикладних наук з філософії, біології, фізики, хімії, соціології, психології, екології, економіки, менеджменту. Вона призначена для формування компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій і природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання; формування базових знань з питань структури природного середовища, екологічних факторів та їх вплив на життєдіяльність організмів, екосистем, основних законів екології; формування у здобувачів освіти відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях.

Навчальна програма з «Безпеки життєдіяльності, охорони праці, цивільного захисту» визначає зміст і обсяг навчання та форми контролю знань з відповідної дисципліни. Вона має професійну спрямованість, покликана не тільки формувати фахового молодшого бакалавра, але й забезпечує засвоєння знань і вмінь, необхідних для власної безпеки життєдіяльності здобувачів освіти.

Контроль у процесі вивчення цього курсу здійснюється через тестові завдання, практичні заняття, самостійну роботу, модульну контрольну роботу та залік.

Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у набутті здобувачами освіти компетенцій, знань і умінь необхідних практичних навичок для здійснення успішної професійної діяльності за спеціальністю на основі принципів забезпечення ефективного управління охороною праці, з урахуванням ризику виникнення надзвичайних ситуацій, що можуть призвести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, а також формування у

здобувачів освіти здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру і приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту, з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності та досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду.

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях і формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятого ризику.

Після вивчення навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності, охорона праці, цивільний захист» у здобувачів освіти формуються такі *компетентності*:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК3 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК7 Здійснення безпечної діяльності

Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК3 Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку навичок безпечної поведінки в довкіллі, навичок орієнтування на сталий розвиток

СК4 Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку основ здорового способу життя, здоров'язбережувальних навичок

Програмні результати навчання

РН10 Організувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні в процесі організації різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку

РН11 Мати навички збереження та зміцнення психічного, фізичного та соціального здоров'я, попередження та протидії булінгу, формування навичок

здорового способу життя у дітей д дошкільного (раннього та передшкільного) віку

РН20 Забезпечувати формування наскрізних умінь особистості дитини в різних видах діяльності в умовах закладу дошкільної освіти

Програма курсу розрахована на 90 години. З них 36 - лекційних, 24 – практичних, 30 – самостійна робота. Форма контролю – залік (II семестр).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль1. Безпеки життєдіяльності

Змістовний модуль 1

Тема 1. Категорійно-понятійний апарат з безпеки життєдіяльності

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиома безпеки життєдіяльності. Таксономія небезпек. Види небезпек. Класифікація надзвичайних ситуацій за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Тема 2. Ризик як кількісна оцінка небезпек

Оцінка ризику ймовірних небезпек. Головні визначення – ризик, допустимий ризик, оцінка ступеня ризику, управління ризиком. Моніторинг і прогнозування небезпек. Методи оцінки ризику: інженерний, експертний, статистичний, соціологічний. Людський чинник. Розподіл чинника ризику в системі «людина – техніка – середовище».

Змістовний модуль 2

Тема 3. Природні загрози, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

Причини та характер виникнення природних небезпек. Характеристика небезпечних геологічних, метеорологічних, гідрологічних процесів і явищ. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки. Пожежі у природних екосистемах. Вражаючі фактори природних пожеж, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин та навколишнє

середовище. Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Тема 4. Моделі поведінки при виникненні небезпечних ситуацій природного характеру

Комплекс заходів із запобігання природних надзвичайних ситуацій та організаційні дії щодо усунення їхніх негативних наслідків. Типові правила поведінки і моделі виходу з конкретних небезпечних ситуацій природного характеру.

Тема 5. Техногенні небезпеки та їхні наслідки

Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Промислові аварії, катастрофі та їхні наслідки. Пошкодження енергосистем, інженерних і технологічних мереж. Вплив наслідків аварій на системи життєзабезпечення. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами.

Тема 6. Радіаційна безпека

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Види радіаційно-небезпечних об'єктів. Ознаки радіаційного ураження. Вплив іонізуючого випромінювання на людину. Шляхи попадання в організм радіоактивних речовин і шляхи їх природного виведення. Основні принципи захисту від радіації. Основні правила радіаційної безпеки і гігієни. Допустимі рівні радіоактивного забруднення продуктів харчування і території. Прилади та засоби контролю радіаційної обстановки. Чорнобильська катастрофа : події, факти, цифри.

Тема 7. Хімічна безпека

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, впливом на організм людини. Аварії з виходом в атмосферу сильнодіючих хімічних речовин. Дії у випадку виникнення хімічної небезпеки. Небезпека ртуті. Особливості забруднення місцевості, води, продовольства у разі виникнення аварій з викидом небезпечних хімічних речовин.

Тема 8. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та особливості

Глобальні проблеми людства. Види надзвичайних соціально-політичних ситуацій. Види тероризму, збройні напади, захоплення й утримання об'єктів державного значення; встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, захоплення заручників. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Соціальні фактори, що впливають на здоров'я та життя людини. Корупція і криміналізація суспільства. Зростання злочинності як фактор небезпеки. Види злочинних посягань на людину. Поняття про різновиди натовпу.

Психологічна надійність людини, та її роль у забезпеченні безпеки. Захисні властивості людського організму. Поняття про психоемоційні напруження (стрес).

Тема 9. Моделі поведінки при виникненні різних небезпечних ситуацій соціально-політичного характеру та приклади їх уникнення

Наслідки надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру. Надзвичайні ситуації, що загрожують безпеці громадянина. Типові правила поведінки і моделі виходу з конкретних надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру. Попередження і протидія булінгу, різним проявам насильства. Поводження людини в натовпі. Умови, за яких громадянин України може мати спеціальні засоби захисту.

Модуль 2. Охорона праці

Змістовний модуль 1

Тема 10. Вступ. Загальні поняття та визначення з охорони праці

Сучасний стан охорони праці в Україні. Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Поняття охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці

Тема 11. Основні законодавчі та нормативно-правові акти з охорони праці

Конституційні засади охорони праці в Україні. Основні положення Закону України «Про охорону праці». Соціально-економічне значення охорони праці. Основні законодавчі акти з охорони праці: Закон України «Про охорону праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», Кодекс законів про працю України та прийняті відповідно до них нормативно-правові акти, а також Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». Основні принципи державної політики в галузі охорони праці.

Тема 12. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Охорона праці як об'єкт управління. Управління охороною праці. Мета і завдання управління. Структурно-функціональна схема управління охороною праці. Організація роботи з охорони праці.

Оперативне керівництво і координація роботи з охорони праці. Контроль за ефективністю функціонування системи управління охороною праці, виконанням працівниками своїх обов'язків, правил, норм та інструкцій з охорони праці, за станом охорони праці на робочих місцях, аудит охорони праці.

Змістовний модуль 2

Тема 13. Основи електробезпеки

Статистичні відомості про стан виробничого електротравматизму. Основні причини та шляхи зниження його рівня.

Постійний та змінний струм, їх шкідлива дія на організм людини. Небезпечні величини електроструму, напруги. Залежність дії електроструму на людину від тривалості дії, умов середовища, метеорологічних факторів, фізичного стану людини. Поняття напруги кроку та дотику. Колективні та індивідуальні засоби захисту в електроустановках.

Тема 14. Основи пожежної безпеки

Загальні поняття про основи теорії розвитку та припинення горіння. Етапи розвитку пожежі. Небезпечні для людини фактори пожежі. Вибух. Фактори техногенних вибухів, що призводять до ураження людей, руйнування будівель, споруд, забруднення навколишнього середовища. Основні причини пожеж у побуті та навчальних закладах. Правила поведінки в зоні пожежі. Способи і засоби гасіння пожежі. Законодавча база в галузі пожежної безпеки.

Тема 15. Вимоги пожежної безпеки до закладів системи освіти

Основні причини пожеж. Заходи пожежної безпеки, яких необхідно дотримуватись перед початком роботи, під час роботи та по її закінченні з метою запобігання пожежам. Утримання території підприємства, протипожежний режим на об'єкті. Вимоги пожежної безпеки для приміщень різного призначення, що належать до системи освіти України, у приміщеннях з масовим перебуванням людей. Основні вимоги до утримання шляхів евакуації, автоматичних систем пожежогасіння і автоматичної пожежної сигналізації.

Призначення та місцезнаходження на об'єкті засобів пожежогасіння, протипожежного обладнання та інвентарю (вогнегасники, внутрішні пожежні крани, бочки з водою, ящики з піском, стаціонарні установки пожежогасіння). Загальні уявлення про автоматичну пожежну сигналізацію, вуглекислотні, порошкові, газові та інші установки пожежогасіння. Правила використання вогнегасних засобів, протипожежного інвентарю і обладнання для пожежогасіння.

Дії працівників при виявленні на території об'єкта задимлення, загорання або пожежі. Порядок повідомлення про пожежу в пожежну охорону, газорятувальну та інші аварійні служби, організація зустрічі пожежних частин, команд чи добровільних пожежних дружин. Гасіння пожежі наявними на об'єкті засобами пожежогасіння, евакуації людей і матеріальних цінностей.

Тема 16. Виробничий та побутовий травматизм. Професійні захворювання.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників. Причини травматизму: організаційні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, технічні. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Розслідування та облік нещасних випадків в освітніх закладах Поняття про «Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в організаціях та установах»). Спеціальне розслідування нещасних випадків. Звітність про нещасні випадки і аналіз причин, що призвели до них.

Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруень на виробництві. Медичні огляди.

Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань. Основні положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»: завдання страхування та сфера дії закону, основні принципи страхування; управління страхуванням.

Тема 17. Навчання, інструктажі з охорони праці. Перевірка знань з питань охорони праці

Навчання з питань охорони праці. Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів.

Тема 18. Охорона праці в системі дошкільних закладів

Вимоги безпеки праці для працівників дошкільних закладів перед початком роботи. Вимоги безпеки під час роботи у приміщенні дошкільного

закладу. Вимоги безпеки під час виходу дітей із приміщення дошкільного закладу. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях. Примірні інструкції з безпеки життєдіяльності працівників дошкільного закладу.

Тема 19. Надання домедичної допомоги при нещасних випадках

Поняття домедичної допомоги. Основні принципи надання домедичної допомоги її правильність, доцільність дій, швидкість, рішучість, спокій. Черговість надання домедичної допомоги. Медична аптечка, її склад, правила використання медикаментів.

Домедична допомога при кровотечі. Засоби зупинки кровотечі. Способи реанімації, підготовки потерпілого до реанімації. Непрямий (закритий) масаж серця. Домедична допомога при ударах. Струс головного мозку. Домедична допомога при пораненнях. Домедична допомога при переломах. Домедична допомога при хімічних та термічних опіках. Домедична допомога при тепловому та сонячному ударах.

Модуль 3. Цивільний захист

Змістовний модуль 1

Тема 20. Законодавчі, нормативно-правові основи цивільного захисту

Загальні положення Кодексу цивільного захисту. Закон України «Про правові засади цивільного захисту». Єдина державна система цивільного захисту (ЄДС ЦЗ). Режими функціонування ЄДС ЦЗ. Організація цивільного захисту на об'єкті господарської діяльності.

Тема 21. Основи цивільного захисту населення

Основи державної політики у сфері цивільного захисту. Сили цивільного захисту: оперативно-рятувальна служба цивільного захисту; аварійно-рятувальні служби; формування цивільного захисту; спеціалізовані служби цивільного захисту; пожежно-рятувальні підрозділи (частини); добровільні формування цивільного захисту. Основні завдання сил цивільного захисту. Міжнародне співробітництво у сфері цивільного захисту.

Тема 22. Надзвичайні ситуації техногенного та воєнного характеру

Промислові аварії, катастрофи та їх наслідки. Надзвичайні ситуації унаслідок аварій чи катастроф на транспорті. Надзвичайні ситуації унаслідок техногенних пожеж і вибухів. Надзвичайні ситуації унаслідок аварій з викиданням радіаційних речовин. Надзвичайні ситуації воєнного характеру. Особливий період. Воєнний стан. Права та обов'язки громадян.

Змістовний модуль 2

Тема 23. Основні принципи та способи захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій

Основні принципи та способи захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій. Укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту та заходи евакуації. Засоби індивідуального та колективного захисту. Порядок надання населенню інформації про наявність загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, правил поведінки та способів дій в цих умовах. Сутність і особливості оперативного управління за умов виникнення надзвичайних ситуацій. Мета і загальна характеристика рятувальних та інших невідкладних робіт.

Матеріально-технічне, медичне та інші види забезпечення при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт. Організація життєзабезпечення населення у надзвичайних ситуаціях.

Тема 24. Дії учасників освітнього процесу під час надзвичайних ситуацій

Як обрати правильні дії у разі надзвичайних ситуацій. Рекомендації щодо правил поведінки у випадку землетрусу. Рекомендації щодо правил поведінки у випадку аварій на хімічно-небезпечних об'єктах. Алгоритм дій, якщо ви опинились під завалами.

Безпека життєдіяльності учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану. Першочергові дії у разі виявлення вибухового пристрою або підозрілого предмета на території навчального закладу. Порядок дій за сигналом оповіщення «Увага всім», «Повітряна тривога». Евакуація з будівлі. Правила поведінки в укриттях.

3. Рекомендована література

Базова

1. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / Д. В. Зеркалов, Т. Є. Луц, Н. Ф. Качинська, О. С. Ільчук, Н. П. Чикунова-Васильєва / За ред. Д. В. Зеркалова. – К.: Основа, 2014. 364 с.
2. Безпека життєдіяльності та основи охорони праці: Навчально-методичний комплекс для підготовки спеціалістів ступеня «бакалавр» III-IV рівнів акредитації для всіх напрямків підготовки / М. М. Сакун, І. В. Москалюк, В. Ф. Нагорнюк; за редакцією Сакуна М. М. – Одеса: Видавництво, 2017. – 400 с.
3. Безпека життєдіяльності та охорона праці: підруч. / В. Г. Грибан, А. Є. Фоменко, Д. Г. Казначеев. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 388 с.
4. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник : у 2 ч. / Я. О. Серіков, Л. Ф. Коженевські, М. В. Хворост ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова [та ін.]. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова ; Краків : ЄАС, 2021. – 255 с.
5. Величко С. П., Царенко І. Л. Лабораторний практикум з безпеки життєдіяльності: навчальний посібник / С. П. Величко, І. Л. Царенко. – К.: «ВД «Професіонал», 2008. – 197 с.
6. Гайченко В. А., Коваль Г. М. Основи безпеки життєдіяльності людини: навчальний посібник / В. А. Гайченко, Г. М. Коваль. – К.: МАУП, 2002. – 232 с.
7. Геврик Є. О. Безпека життєдіяльності: навчальний посібник / Є. О. Геврик. — К.: Ельга-Н, КНТ, 2008. – 384 с.
8. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I – IV рівнів акредитації / Є. П. Желібо, Н. М. Заверуха, В. В. Зацарний. – Київ: «Каравела», Львів: «Новий світ - 2000», 2001. – 320 с.
9. Катренко Л. А., Пістун І. П. Охорона праці в галузі освіти: навчальний посібник / Л. А. Катренко, І. П. Пістун. – Суми: «Університетська книга», 2005. – 302 с.

10. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини: навчальний посібник/ В.М. Лапін. – К. : «Знання », 2007. – 332 с.
- 11.Маркова Л.М., Процюк С.А. Шкільний довідник з основ безпеки життєдіяльності/ Л.М. Маркова. С.А. Процюк. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2003. – 288 с.
- 12.Навчальний посібник з дисципліни «Безпека життєдіяльності та цивільний захист»: навч. посіб. Дніпро: ПП Вахмістров О.Є., 2022. 148 с.
- 13.Навчально-методичний комплекс для підготовки спеціалістів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» в аграрних вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації для всіх напрямів підготовки за вимогами кредитно-модульної системи / М.М. Сакун, А.С. Окіпняк, В.Ф. Нагорнюк та ін.; за редакцією М.М. Сакуна та А.С. Окіпняка. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2015. – 480с.
- 14.Охорона праці в галузі освіти: Навчально-методичний посібник / [Укладачі: В.І. Кошель,Г.П. Сав'юк, Б.С. Дзундза] – Івано-Франківськ: Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – 154 с.
15. Основи охорони праці: підручник / В.І. Голінько; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. – 2-ге вид. – Д.: НГУ, 2014. – 271 с.
16. Основи охорони праці та безпеки життєдіяльності : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Н. В. Баличева. – Умань : Візаві, 2023. – 273с.
17. Плахтій Д.П., Савчук А.М. Безпека життєдіяльності в запитаннях і відповідях: навчальний посібник. Вид. 2-е доп. і перероб./ Д.П. Плахтій, А.М. Савчук. - Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори - 2006», 2010. – 248 с.
18. Цивільний захист: навчальний посібник/ К.О.Левчук, Р.Я. Романюк, А.О. Толок – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2016 . – 325 с.
19. Цивільний захист [підручник] / О. І. Запорожець, В. О. Михайлюк, Б. Д. Халмурадов та ін.– К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 264 с.

Допоміжна

1. Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник / Стиценко Т.Є., Пронюк Г.В., Сердюк Н.М., Хондак І.І. – Харків: ХНУРЕ, 2018. – 336 с.
2. Безпека людини у сучасних умовах: Монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; За заг. ред. проф. В.В. Березуцького. – Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. – 208 с.
3. Безпека життєдіяльності та охорона праці. Підручник/ за заг. ред. В.В. Сокурєнка – Харків: ХНУВС, 2021. – 308 с.
4. Вахонєва Т.М. Основи охорони праці в Україні: навч. посіб. – Київ : Білка, 2019. – 508 с.
5. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Основи охорони праці : Підручник. 6-е вид. / За ред. М.П. Гандзюка. – К.: Каравела, 2018. – 384 с.
6. Грибан В.Г., Негодченко О.В. Охорона праці: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 280 с.
7. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. / Є. П. Желібо, І. С. Сагайдак / Ун-т державної фіскальної служби України. – Ірпінь, 2020.– 256 с.
8. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук Г.М., Боровик І. М. Основи охорони праці: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 264 с.
9. Основи охорони праці : підручник / М. С. Одарченко, А. М. Одарченко, В. І. Степанов, Я. М. Черненко. – Х. : Стиль-Издат, 2017. – 341 с.
10. Основи охорони праці на підприємствах індустрії моди : навч. посіб. / В. О. Мусієнко, І. В. Панасюк, О. О. Романюк. – Київ : Гордон, 2018. – 508 с.
11. Сукач Ю. Г., Сукач Р. Ю., Ткачук Р. Л., Синельников О. Д. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: Практичний посібник. – Львів: Видавництво «Растр-7», 2021. – 260 с.
12. Чалий Д.О., Сукач Ю.Г., Сукач Р.Ю., Гаврись А.П. Адміністративно-правова діяльність у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки: Навчально-методичний посібник. – Львів: Видавництво «Растр-7», 2021. – 213с.

Інформаційні ресурси

1. Зацарний В.В., Праховнік Н.А., Землянська О.В., Зацарна О.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник – К.: НТУУ «КПІ» ІЕЕ, 2016. – електронне видання. URL: <http://ela.kpi.ua/kandle/123456789/18263>.
2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Держпраці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dsp.gov.ua>
4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>.
5. Офіційний сайт Міністерства надзвичайних ситуацій України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/>
7. Правова інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nau.kiev.ua/>
8. Сайт, присвячений землетрусам та сейсмічному районуванню території [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scgis.ru/russian/>.
9. Сайт, присвячений надзвичайним ситуаціям природного характеру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://chronicl.chat.ru/>.
10. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.

4. Засоби діагностування успішності навчання

1. Поточне опитування (усне/письмове) під час лекцій і практичних занять.
2. Тестові завдання різних рівнів складності (множинний вибір, встановлення відповідностей, відкриті запитання).
3. Практичні завдання (робота зі схемами, таблицями).
4. Самостійна робота здобувачів освіти (аналіз літератури, виконання контрольних завдань у зошитах, реферати).
5. Онлайн-платформи для тестування (Google Forms, Classroom, LearningApps).

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль (залік).